

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
KHOA KINH TẾ VÀ QUẢN LÝ NGUỒN NHÂN LỰC

Chủ biên: PGS. TS Trần Xuân Cầu
PGS. TS Mai Quốc Chánh

Giáo trình

KINH TẾ NGUỒN NHÂN LỰC

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
KHOA KINH TẾ VÀ QUẢN LÝ NGUỒN NHÂN LỰC

*****

CHỦ BIÊN: PGS. TS TRẦN XUÂN CẦU
PGS. TS MAI QUỐC CHÁNH

Giáo trình

KINH TẾ NGUỒN NHÂN LỰC

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN

Hà Nội, 2008

Lời nói đầu

Giáo trình *Kinh tế lao động* dùng cho chuyên ngành Kinh tế lao động đã được biên soạn năm 1998, cách đây đã mười năm. Mặc dù so với cuốn giáo trình trước, cuốn giáo trình *Kinh tế lao động* đã có những sửa chữa, bổ sung và đổi mới cả về nội dung cũng như về kết cấu, nhưng nó trở nên không thích hợp khi những yêu cầu mới xuất hiện gắn liền với yêu cầu đào tạo chuyên ngành Kinh tế nguồn nhân lực phù hợp với quá trình hội nhập quốc tế và đổi mới sâu rộng của nền kinh tế trong nước. Nhu cầu đào tạo nguồn nhân lực cao, cũng như nhu cầu quản lý nguồn nhân lực đang đòi hỏi cán bộ tương lai về kinh tế nguồn nhân lực phải không ngừng đổi mới và nâng cao kiến thức, cập nhật kiến thức hiện đại, tiếp thu các phương pháp kinh tế và quản lý nguồn nhân lực tiên tiến. Để phù hợp với những đòi hỏi trên, trong thời gian qua, tập thể bộ môn kinh tế nguồn nhân lực đã tổ chức biên soạn mới giáo trình *Kinh tế nguồn nhân lực*. Giáo trình *Kinh tế nguồn nhân lực* có kết cấu 7 phần với 22 chương, được bổ sung và cập nhật nhiều nội dung và kiến thức mới, những kinh nghiệm được rút ra từ những lần biên soạn trước và giáo trình của các nước tiên tiến về kinh tế nguồn nhân lực. Tham gia biên soạn lần này gồm tập thể giảng viên của bộ môn kinh tế nguồn nhân lực, trong đó:

PGS. TS Trần Xuân Cầu, Trưởng khoa Kinh tế và Quản lý nguồn nhân lực, chủ biên và viết các chương 14, 15, 16 và 17.

PGS. TS Mai Quốc Chánh, đồng chủ biên và viết các chương 1, 2, 9, 10, 11 và 13.

PGS. TS Trần Thị Thu, phó trưởng khoa, viết các chương 3, 4, 5 và 12.

PGS. TS. Vũ Hoàng Ngân, Trưởng bộ môn kinh tế nguồn nhân lực, viết các chương 18, 19, 20, 21 và 22.

TS. Nguyễn Vĩnh Giang, Phó trưởng bộ môn kinh tế nguồn nhân lực, viết các chương 6, 7 và 8.

Giáo trình *Kinh tế nguồn nhân lực* là tài liệu bắt buộc đối với sinh viên chuyên ngành Kinh tế nguồn nhân lực, đồng thời là tài liệu phục vụ cho việc nghiên cứu môn học kinh tế nguồn nhân lực của các sinh viên trong và ngoài ngành, là tài liệu tham khảo bổ ích cho những người đang công tác trong lĩnh vực tổ chức, quản lý nguồn nhân lực ở các cơ quan, doanh nghiệp và trong các ngành, các lĩnh vực liên quan.

Trong quá trình biên soạn, mặc dù tập thể tác giả đã có nhiều cố gắng nhưng chắc chắn không tránh khỏi những hạn chế, thiếu sót. Tập thể tác giả hoan nghênh mọi ý kiến đóng góp của các độc giả gần xa để giáo trình này ngày càng hoàn thiện và phục vụ tốt hơn sự nghiệp đào tạo các chuyên ngành Kinh tế và Quản lý nguồn nhân lực. Mọi ý kiến đóng góp xin vui lòng gửi về Văn phòng Khoa Kinh tế và Quản lý nguồn nhân lực, nhà 6B, Đại học Kinh tế quốc dân, 207 đường Giải Phóng, Hai Bà Trưng, Hà Nội hoặc điện thoại theo số 046283570/71- 74, số máy lẻ 5683/84/85.

Hà Nội, tháng 8 năm 2008

Tập thể tác giả

MỤC LỤC

Trang

LỜI MỞ ĐẦU	1
PHẦN I: TỔNG QUAN MÔN KINH TẾ NGUỒN NHÂN LỰC	9
Chương 1: NHẬP MÔN KINH TẾ NGUỒN NHÂN LỰC	9
I. Đối tượng nghiên cứu của môn kinh tế nguồn nhân lực....	9
II. Nội dung và phương pháp nghiên cứu của môn kinh tế nguồn nhân lực	19
III. Mối quan hệ giữa môn kinh tế nguồn nhân lực và các môn khoa học khác	30
Chương 2: NHÂN TỐ CON NGƯỜI TRONG PHÁT TRIỂN KINH TẾ XÃ HỘI	33
I. Con người và hoạt động lao động của con người.....	33
II. Vai trò của nhân tố con người trong phát triển kinh tế xã hội.....	42
III. Kinh tế và quản lý nguồn nhân lực trong phát triển kinh tế xã hội.....	44
PHẦN II: DÂN SỐ VÀ NGUỒN NHÂN LỰC	55
Chương 3: DÂN SỐ - CƠ SỞ HÌNH THÀNH CÁC NGUỒN NHÂN LỰC	55
I. Các khái niệm	55
II. Dân số - cơ sở hình thành các nguồn nhân lực	60
III. Phương pháp dự báo nguồn nhân lực	71
Chương 4: PHÂN BỐ CÁC NGUỒN NHÂN LỰC	78
I. Các khái niệm và yêu cầu cơ bản của phân bố nguồn nhân lực trong phát triển kinh tế.....	78
II. Phân bố nguồn nhân lực giữa các ngành chủ yếu nông nghiệp, công nghiệp - xây dựng và thương mại - dịch vụ...84	
III. Phân bố nguồn nhân lực theo lãnh thổ	91
IV. Dự báo xu hướng phân bố nguồn nhân lực	96

Chương 5: ĐÀO TẠO VÀ PHÁT TRIỂN NGUỒN NHÂN LỰC	101
I. Đào tạo, phát triển nguồn nhân lực - yếu tố quyết định tăng trưởng và phát triển kinh tế	101
II. Đào tạo công nhân kỹ thuật	112
III. Đào tạo cán bộ chuyên môn	122
IV. Đánh giá hiệu quả đào tạo	123
PHẦN III: THỊ TRƯỜNG LAO ĐỘNG	131
Chương 6: CUNG LAO ĐỘNG VÀ CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG	131
I. Thị trường lao động	131
II. Cung lao động và các nhân tố ảnh hưởng	136
Chương 7: CẦU LAO ĐỘNG VÀ CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG	156
I. Cầu lao động và cơ sở xác định cầu lao động	156
II. Những nhân tố tác động đến cầu lao động	172
Chương 8: CÂN BẰNG THỊ TRƯỜNG LAO ĐỘNG	181
I. Cân bằng trong thị trường lao động cạnh tranh	183
II. Cân bằng trên thị trường lao động không cạnh tranh	190
III. Thị trường lao động ở Việt Nam	200
PHẦN IV: NĂNG SUẤT LAO ĐỘNG	211
Chương 9: NĂNG SUẤT LAO ĐỘNG	211
I. Khái niệm, ý nghĩa tăng năng suất lao động	211
II. Các chỉ tiêu năng suất lao động	217
III. Các nhân tố và điều kiện nâng cao năng suất lao động	222
IV. Khả năng tiềm tàng nâng cao năng suất lao động	227
Chương 10: TIẾN BỘ KHOA HỌC - CÔNG NGHỆ VÀ TĂNG NĂNG SUẤT LAO ĐỘNG	233
I. Những phương hướng chủ yếu của tiến bộ khoa học - công nghệ	233
II. Hiệu quả kinh tế của việc áp dụng tiến bộ khoa học - công nghệ vào sản xuất	237

Chương 11: LẬP KẾ HOẠCH VÀ QUẢN LÝ NĂNG SUẤT LAO ĐỘNG	244
I. Lập kế hoạch năng suất lao động	246
II. Quản lý năng suất lao động	250
Chương 12: TẠO VIỆC LÀM CHO NGƯỜI LAO ĐỘNG	256
I. Khái niệm và sự cần thiết tạo việc làm cho người lao động	256
II. Những nhân tố ảnh hưởng đến tạo việc làm cho người lao động	263
III. Các mô hình lý thuyết tạo việc làm cho người lao động ..	267
IV. Xác định hiệu quả của tạo việc làm	274
V. Tình hình và phương hướng tạo việc làm cho người lao động ở nước ta	278
Chương 13: THU NHẬP VÀ MỨC SỐNG DÂN CƯ	284
I. Thu nhập	284
II. Mức sống - cơ sở để nghiên cứu đời sống dân cư	290
III. Các nhân tố tác động tới thu nhập và mức sống dân cư ..	298
Chương 14: TIỀN LƯƠNG VÀ NGUYÊN TẮC TỔ CHỨC TIỀN LƯƠNG	302
I. Bản chất tiền lương trong nền kinh tế thị trường	302
II. Các yếu tố cơ bản ảnh hưởng đến tiền lương của người lao động	313
III. Những nguyên tắc cơ bản của tổ chức tiền lương	318
IV. Hiệu quả của công tác trả lương	324
Chương 15: CHÍNH SÁCH VÀ CHẾ ĐỘ TIỀN LƯƠNG	327
I. Chính sách tiền lương	327
II. Chế độ tiền lương	338
Chương 16: XÂY DỰNG KẾ HOẠCH VÀ QUẢN LÝ QUỸ LƯƠNG TRONG CÁC CƠ QUAN, DOANH NGHIỆP	364
I. Quỹ lương và phân loại quỹ lương	364
II. Lập kế hoạch quỹ lương trong cơ quan, doanh nghiệp ..	366
III. quản lý quỹ lương trong các cơ quan, doanh nghiệp ..	375
Chương 17: CÁC HÌNH THỨC TRẢ LƯƠNG, TRẢ THƯỞNG ..	383

I. Hình thức trả lương theo sản phẩm	383
II. Hình thức trả lương theo thời gian	396
III. Tiền thưởng và các yếu tố cấu thành	398
IV. Các yêu cầu để trả lương chính xác:	400
Chương 18: AN SINH XÃ HỘI	404
I. Thực chất của an sinh xã hội	404
II. Hệ thống an sinh xã hội ở Việt Nam	412
Chương 19: BẢO HIỂM XÃ HỘI	413
I. Thực chất của bảo hiểm xã hội.....	413
II. Một số chế độ bảo hiểm xã hội của ilo.....	415
III. Quỹ bảo hiểm xã hội.....	418
IV. Bảo hiểm xã hội ở Việt Nam	421
Chương 20: CỨU TRỢ VÀ ƯU ĐÃI XÃ HỘI	429
I. Cứu trợ xã hội	429
II. Ưu đãi xã hội.....	434
Chương 21: THẤT NGHIỆP	443
I. Khái niệm và các chỉ tiêu đo lường thất nghiệp.....	443
II. Các hình thức và phân loại thất nghiệp.....	445
III. Ứng dụng chính sách.....	451
IV. Thất nghiệp ở Việt Nam	453
Chương 22: XOÁ ĐỐI GIẢM NGHÈO	457
I. Khái niệm về đói, nghèo.....	457
II. Tiêu chí và chuẩn mực đánh giá đói nghèo	458
III. Nội dung đánh giá đói nghèo và giải pháp xoá đói giảm nghèo ở Việt Nam	466
TÀI LIỆU THAM KHẢO	474